

ETT RÄTTVIST OCH TRYGGT SAMHÄLLE

– Justitieministeriets framtidsöversikt 2006

Till läsaren

Vårt land är en demokratisk rättsstat och ett välfärdssamhälle. Enligt grundlagen skall staten och hemkommunen trygga var och en ramar för ett människovärdigt liv och erbjuda jämlika möjligheter till ett fullvärdigt, aktivt liv. Till de grundläggande och mänskliga rättigheterna hör också rätten till en rättvis rättegång. Människorna skall också utan svårigheter kunna få uppgifter om sina rättigheter och skyldigheter samt lita på att deras rättigheter tillgodoses. Förutsättningar för att medborgarnas rättigheter tillgodoses är rättsordningens klarhet, en god förvaltning och ett rättsväsende som har ordentliga verksamhetsförutsättningar. De är viktiga även för den socialt hållbara utvecklingen samt upprätthållandet av den innovativa omvärlden och företagens konkurrenskraft.

Justitieministeriet gav i november 2002 första gången ut riktlinjer för verksamheten på lång sikt under namnet ”Rättspolitisk strategi och utvecklingsvisioner för åren 2003–2012”. Utifrån dem har man kunnat fortsätta strategiarbetet och verkställigheten av programmet för statsminister Matti Vanhanens regering. De centrala målen på justitieministeriets verksamhetsområde har definierats som följer:

Inom rättspolitik

- snabbare, mångsidigare och billigare lösningar på rättsliga problem
- effektivare och bättre inriktad kriminalpolitik
- flexiblere och effektivare behandling av betalningsstörningar
- lagarna om medborgarnas rättsförhållanden skall motsvara de samhällseliga förändringarna.

På statsrådsnivå

- konsekventare lagberedning
- effektivare demokrati och medborgerligt deltagande
- aktivt deltagande i den rättsliga utvecklingen i Europa.

I denna framtidsöversikt av justitieministeriet som har utarbetats på statsrådets kanslis uppdrag tas upp åtta centrala utmaningar, motiveras sakernas betydelse för medborgarna och samhället samt söks lösningsalternativ till vilka det bör tas ställning politiskt. Flera åtgärder är sådana att de redan verkställs eller planeras.

- 1. Bättre reglering** kräver att lagberedningen tas till en central tyngdpunkt i regeringen. I verksamhetsprogrammet för bättre reglering föreslås det att sätten för detta är en lagstiftningsplan för statsrådet, en ministergrupp som fördjupar sig i saken och en delegation.
- 2. En fungerande demokrati** förutsätter vid sidan av medborgaruppfostran en systematisk uppföljning av demokratins tillstånd, samling av den väsentliga informationen och väckande av utvecklingsförslag. Ministergruppen som styr politikprogrammet för medborgarinflytande har beslutat att det inrättas en demokratienhet för detta ändamål vid justitieministeriet.
- 3. Ökning av rättspolitisk forskning** är viktig för att politikerna har pålitlig och objektiv information som utgör en grund för beslutsfattandet. En politik som baserar sig på uppvisning behöver särskilt forskningsuppgifter om lagstiftning, demokrati och internationalisering av

rätten. Även forskning om rättsläget samt utvecklingen av brottsligheten och hanteringen av den är för liten. Det behövs mera anslag för detta ändamål.

4. **Bättre tillgång till rätten** och undvikande av sådana rättegångar som har dröjt för länge lyckas knappast utan en väsentlig nedskärning av tingsrättsdistrikten och en speciell satsning på utvecklingen av rekrytering av domare och domarnas expertis. Det måste också hittas metoder för att ändringssökandet kan riktas enligt de faktiska behoven av rättsskydd.
5. **Ökning av snabbheten i förvaltningsprocessen** är en förutsättning för att människornas och företagens rättigheter samt välfärds- och övriga tjänster verkställs inom förvaltningen bättre än för närvarande. Det är ofta fråga också om ärenden som är viktiga med tanke på samhällets utveckling. Speciellt marknadsdomstolen, försäkringsdomstolen och Helsingfors förvaltningsdomstol plågas av anhopning.
6. **Behandlingskedjan för brottmål** har luckor vilket har medfört att Finland har meddelats flera fällande beslut i Europeiska människorättsdomstolen på grund av de för långa rättegångarna. En effektiv verkställighet av straffansvaret förutsätter att verksamheten ses som helhet med början i att undersökningen inleds ända till rättegången. Polisens och åklagarens samarbete under förundersökningen säkerställer en effektiv och snabb verkställighet av straffansvaret. Därutöver är det nödvändigt att genom nya effektiva organiseringar fördjupa samarbetet mellan justitie- och inrikesministrarna samt ministeriernas tjänstemannaledning.
7. **En reform av fängvården** kräver omvårdnad och en resursökning under flera år. Den kraftiga ökningen av fångantalet har lett till att fängvården har försämrats vilket utgör en dålig grund för den individuella fängvården som främjar ett levnadssätt utan brott och som förutsätts av den nya fängselagen som träder i kraft vid ingången av oktober 2006. Åtgärder som syftar till att minska fångantalet är nödvändiga.
8. **Rehabiliteringen av lagbrytare** genom samhällstjänst eller efter ett avtjänat fängelsestraff är beklagligt bristfällig. För att hindra återfallsbrottslighet finns det skäl att hitta och verkställa fungerande samarbetsformer mellan fängvården, kriminalvården och samhällets sociala servicesystem.

I denna översikt presenteras den syn som justitieministeriets tjänstemän har i fråga om hur samhällets rättvishet och trygghet kan ökas. Vi hoppas att frågorna erbjuder material till den medborgardiskussion som föregår riksdagsvalet, till valkampanjer och senare till dem som skriver regeringsprogrammet.

Då det fattas politiska beslut skall det beaktas att förvaltningsområdets anslag är så knappa att man har måst skära ned personalantalet på flera uppgiftsområden. Situationen begränsar utvecklingsmöjligheter mycket. En moderat höjning av anslagsramen är nödvändig för att verksamheten kan tryggas och att produktivitetsprogrammet som har antagits i statsrådet kan genomföras på en realistisk bas. Dessa omständigheter framhäver hur viktigt det är att målmedvetet ingripa i ärenden.

Justitieministeriet den 5 juli 2006

Kirsti Rissanen
Kanslichef